

Zpracování dovednosti mluvení v učebnici „Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2“

Speaking in the Textbook „Czech for Foreigners – Level A1 and A2“

Kateřina Vodičková, Marie Boccou Kestřánková

Abstrakt: V článku prezentujeme učebnici *Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2* od autorského kolektivu M. Boccou Kestřánková, D. Štěpánková a K. Vodičková. Popisujeme cílovou skupinu jinojazyčných mluvčích, pro něž je tento materiál určen. Stručně představujeme koncepci učebnice, jmenujeme dvě základní odlišnosti od stejnojmenných materiálů pro jazykové úrovně B1 a B2 a upozorňujeme na specifické zpracování cvičení na mluvení na úrovni A1 a A2.

Klíčová slova: čeština pro cizince, učebnice, mluvení, úroveň A1 a A2, Společný evropský referenční rámec pro jazyky

Abstract:

The article deals with the role of speaking in the textbook *Czech for Foreigners – Level A1 and A2* by M. Boccou Kestřánková, D. Štěpánková a K. Vodičková. The article describes the target group of non-native speakers who this textbook is designed for. It also introduces the conception of the textbook and shows two main differences between the A1, A2 textbook and the B1, B2 textbooks of the same name. The specific approach to speaking exercises at A1 and A2 is outlined.

Key words: Czech as a foreign language, textbook, speaking, A1 and A2 level, Common European Framework of Reference for Languages

Cílem tohoto příspěvku je představit nový učební materiál *Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2* od autorského kolektivu M. Boccou Kestřánková, D. Štěpánková a K. Vodičková. Text se zaměřuje na zpracování nácviku řečové dovednosti mluvení, která v uvedené publikaci zaujímá specifickou pozici. Konkrétně je představeno, jak je tato produktivní řečová dovednost včleněna do sekcí každé lekce, např. jakou pozici zaujímají aktivity na mluvení při nácviku čtení s porozuměním apod. Speciální důraz klade tento příspěvek na propojení cvičení na mluvení s lexikálním sylabem.

Učebnice *Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2* doplňuje řadu obdobně koncipovaných učebnic *Čeština pro cizince – úroveň B1*¹ a *Čeština pro cizince – úroveň B2*².

¹ Boccou Kestřánková, M., Kopicová, K., & Šnaidaufová, G. (2017). *Čeština pro cizince, úroveň B1*. 2. vyd. Brno: Edika.

² Boccou Kestřánková, M., Hlínová, K., Pečený, P., & Štěpánková, D. (2013). *Čeština pro cizince, úroveň B2*. Brno: Edika.

Z tohoto důvodu i pro tento materiál platí mnohé, co pro stejnojmenné učebnice na úrovních B1 a B2. Koncepce celé řady stejnojmenných učebnic reflektuje tendence moderních materiálů, jež využívají prvků komunikačního přístupu k výuce cizího jazyka (srov. např. učebnice francouzštiny Forum).

Cílová skupina uživatelů učebnice pro úroveň A1, A2 je rozsáhlá. Učebnice je určena širokému spektru národností a najde své uplatnění na univerzitách, v komerčních kurzech, jazykových školách i letních intenzivních kurzech češtiny pro cizince. Vzhledem ke skutečnosti, že stále roste poptávka po zkouškách, např. certifikovaných (srov. např. Pečený, Vodičková, 2012), zakomponovali autoři do nácviku řečových dovedností i přípravu na testování.

Sada *Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2* zahrnuje učebnici, cvičebnici a zvukové CD.³ Na rozdíl od učebnic úrovně B je na internetu volně k dispozici slovníček ke každé lekci, tři videa k sociokulturním reáliím,⁴ Osmero zásad pro práci s tímto učebním materiálem a Jak na to (tzn. „metodický pomocník“ obsahující stručná metodická doporučení).

Jak bylo řečeno výše, koncepce učebnice na úrovni A1, A2 vychází z koncepce učebnic na úrovních B. Rozvíjejí se v ní tedy jak řečové dovednosti, tak jednotlivé komponenty komunikativní jazykové kompetence⁵. Každá lekce obsahuje devět sekcí, a to Minialogy, Slovní zásobu, Dialogy, Gramatiku, Čtení + Psaní, Poslech + Psaní, Zopakujte si,⁶ Výslovnost a Reálie. Charakter podprahových úrovní si vyžádal jisté koncepční úpravy.

Například na rozdíl od dalších učebnic této řady není vyčleněna samostatně sekce Psaní. Většina sekcí obsahuje aktivity zaměřené na rozvoj produktivních dovedností a až na výjimky (např. sekce Reálie a Výslovnost) se v celé knize striktně dodržuje tzv. lexikální sylabus, viz níže.

Cvičení vzhledem k povaze úrovně A kladou důraz na mluvenou komunikaci. Kupř. sekce Čtení + Psaní je uváděna aktivitami na mluvení a završují ji aktivity na psaní a mluvení. Receptivní dovednosti tak ústí v dovednosti produktivní a dochází k propojení tematickému, lexikálnímu i k propojování gramatických struktur. Podněty k činnostem na mluvení se pravidelně objevují v sekcích Minialogy, Čtení + Psaní, Poslech + Psaní a v Reáliích. Tyto aktivity zahrnují jak samostatný

³ Sekci Výslovnost koncipovala a odborně vedla PhDr. J. Veroňková, Ph.D., z Fonetického ústavu FF UK. Vedení zahrnovalo i kontrolu nahrávek po stránce výslovnostní.

⁴ Nahrávky jsou didakticky zpracovány (úkoly k videím jsou obsaženy v lekci 4).

⁵ *Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme* (2002). Olomouc: Univerzita Palackého.

⁶ Tato sekce se zaměřuje na opakování probraných gramatických jevů předchozích lekcí (výjimkou je lekce 1, v níž má pedagog možnost shrnout instrukce a pokyny užívané v materiálu, příp. také ve výuce).

ústní projev, tak ústní interakci. Cvičení jsou určena jednotlivci, dvojicím i skupinám. Takto skutečnost je důsledně indikována v instrukcích. Pro přehlednost jsou aktivity na ústní produkci označeny razítkem „mluvení“ na okraji stránky.

Mezi velmi využívaná cvičení v učebnici *Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2* patří (v tomto pořadí):

- cvičení pro dvojici: udělat minidialog k obrázku, ve skupině pak určit, ke kterému obrázku dialog patří;
- cvičení pro dvojici: vybrat si skupinu slov, utvořit minidialog a ten prezentovat ve skupině;
- cvičení pro skupinu: doplnit tabulku, říct něco o ...(např. o sobě – představit se atd.);
- cvičení pro skupinu: říct zjištěné informace ze cvičení výše, skupina hádá, o koho se jedná;
- cvičení pro dvojici: připravit si dialog, použít minimálně 5 slov / slovních spojení z nabídky;
- cvičení pro jednotlivce: napsat/připravit si text na téma, prezentovat ho ve skupině, skupina hádá (např. která země to je) atd.

Cvičení jsou obvykle jednoduše transformovatelná. Z výsledků pretestací vyplynulo, že se zvyšuje efektivita těchto aktivit, pokud činnosti učitel variuje v rámci jedné lekce a zároveň nepřesahuje naučenou a osvojovanou slovní zásobu (viz níže lexikální sylabus).

Dalším charakteristickým znakem *Češtiny pro cizince – úroveň A1 a A2* je vytvoření lexikálního sylabu a jeho striktní dodržování.⁷ Tímto termínem označujeme specifický postup při nácvičování lexika. Každá lekce je vymezena hlavním tématem, podtématy, realizacemi jazykových funkcí. Konkrétní lexikální jednotky, které jsou v lekci aplikovány, jsou vždy uvedeny ve slovníčku.⁸ To znamená, že se v lekci (v jejích jednotlivých sekcích) objevují jen ty lexémy, které jsou obsaženy v soupisu slov (viz slovníček). Přesně vymezené penzum slov je nejprve prezentováno a procvičováno v počátečních sekcích (Minidialogy a Slovní zásoba), následně se opakuje v užitých komunikátech (např. sekce Dialogy, Čtení + Psaní, Poslech + Psaní) a v jednotlivých cvičeních dané lekce (např. sekce Gramatika). Aktivity podněcující studenta k přímé aplikaci nového lexika završují cyklické rozvíjení

⁷ Autorkou termínu je Mgr. D. Hůlková Nývltová, Ph.D., která zajišťovala supervizi při vzniku tohoto materiálu.

⁸ Slovníček je volně dostupný na internetu, obsahuje nejen seznam užitých českých slov, slovních spojení a frází, ale i jejich překlad do angličtiny a ruštiny.

slovní zásoby jinojazyčného mluvčího. V následujících lekcích se probrané lexikum opakuje a rozšiřuje.⁹

Příspěvek prezentoval novou sadu učebních materiálů k výuce češtiny pro cizince na úrovni A1 a A2, jež zahrnuje učebnici, cvičebnici, CD a k níž jsou k dispozici na internetu videa k sociokulturním reáliím, slovníček a metodická pomoc pro učitele. Sada je určena jak studentům, kteří se připravují na jazykové zkoušky, tak jinojazyčným mluvčím, již chtějí nabýt řečových dovedností na deklarovaných úrovních. Učebnice prošla před vydáním několika vlnami pretestací, čímž byla doložena její využitelnost v semestrálních i v krátkodobých kurzech a ve slovan-ských, asijských a národnostně smíšených skupinách. Prezentovaný materiál je koncipován obdobně jako *Čeština pro cizince – úroveň B1* a *Čeština pro cizince – úroveň B2*. Specifickou odlišností od těchto učebnic pro úroveň B je převaha cvičení zaměřených na mluvenou produkci a užití lexikálního sylabu.

Literatura a prameny

- BABYLON, CH., CAMPA, A., MESTREIT, C., MURILLO, J., & TOST, M. (2000). *Forum 1*. Paris: Hachette.
- BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, M., HLÍNOVÁ, K., PEČENÝ, P., & ŠTĚPÁNKOVÁ, D. (2013). *Čeština pro cizince – úroveň B2*. Brno: Edika.
- BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, M., KOPICOVÁ, K., & ŠNAIDAUFVÁ, G. (2017). *Čeština pro cizince – úroveň B1*. Brno: Edika.
- BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, M., ŠTĚPÁNKOVÁ, D., & VODIČKOVÁ, K. (v tisku). *Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2*. Brno: Edika.
- CAMPA, A., MURILLO J., MESTREIT C., & TOST, M. (2001). *Forum 2*. Paris: Hachette.
- PEČENÝ, P., & VODIČKOVÁ, K. (2012). Jak se připravovat k Certifikované zkoušce z češtiny pro cizince (CCE). *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2012* (s. 93–108). Praha: Akropolis.
- Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme* (2002). Olomouc: Univerzita Palackého.

Autorky

Mgr. Kateřina Vodičková, Ph.D., MA, e-mail: katerina.vodickova@ujop.cuni.cz, Univerzita Karlova, Ústav jazykové a odborné přípravy, Výzkumné a testovací centrum
Vystudovala českou a anglickou filologii, jazykové testování a získala titul Ph.D. v oboru český jazyk. Od roku 2002 působí na ÚJOP UK. Spolupracuje mj. s Národním ústavem pro vzdělávání a CERMAT.

Mgr. Marie Boccou Kestřánková, Ph.D., e-mail: marie.kestrankova@ff.cuni.cz, mariekestranova@seznam.cz, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta
Věnuje se metodice výuky češtiny pro cizince, titul Ph.D. získala v oboru teorie vzdělávání v bohemistice. Působí jako lektorka na FF UK a jako testovací expert v CERMAT a ÚJOP UK.

⁹ Pretestace dokládají, že lexikální sylabus v kombinaci s aktivitami na mluvenou a psanou produkci komplexně a funkčně rozvíjí komunikační kompetenci jinojazyčných mluvčích, jež mají za cíl dosažení jazykové úrovně A1 a A2.